

MINISTERUL ECONOMIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

RAPORT FINAL

Proiectul Băncii Mondiale de ameliorare a competitivității (P144103)

Mai 2022

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	3
PRINCIPALELE REZULTATE ALE PROIECTULUI, PE COMPONENTE.....	7
REFORMA REGULATORIE	7
DEZVOLTAREA SECTORULUI ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII	10
PROGRAMUL DE GRANTURI CU COFINANȚARE	13
ACCESUL LA FINANȚARE	15
FACTORI CU IMPACT ASUPRA IMPLEMENTĂRII.....	16
DURABILITATEA	16
PERFORMANȚA BĂNCII MONDIALE.....	17
CONCLUZII ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE	17

ABREVIERI ȘI ACRONIME

SDA	Servicii de dezvoltare a afacerii
PIA	Proiect de îmbunătățire a afacerii
PSI	Prestator de servicii pentru întreprinderi
PAC II	Al doilea proiect pentru ameliorarea competitivității
DLC	Directoratul liniei de credit
CODB	Costul reglementării de stat a activității de întreprinzător
FGC	Fondul de garantare a creditelor
ILD	Indicator legat de debursare
PCE	Program de cheltuieli eligibile
AF	Acord de finanțare
MF	Management financiar
GRM	Guvernul Republicii Moldova
HG	Hotărâre a Guvernului
BIRD	Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare
IDA	Asociația Internațională pentru Dezvoltare
IFC	Corporația Internațională de Finanțare
ISO	Organizația Internațională pentru Standardizare
TI	Tehnologia informației
LoC	Linie de credit
M&E	Monitorizare și evaluare
MDL	Leu moldovenesc
GC	Grant cu cofinanțare
MIEPO	Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova
AI	Agenția de Investiții
ME	Ministerul Economiei
MF	Ministerul Finanțelor
CNP	Credit neperformant
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
OGPAE	Oficiu de Gestionare a Programelor de Asistență Externă (fostul DLC)
MO	Manual operațional
GU	Ghișeu unic
ODP	Obiectiv de dezvoltare al proiectului
IDP	Indicator de dezvoltare a proiectului
PFI	Participant Financiar Intermediar
UIP	Unitatea de implementare a proiectului
MOP	Manual operațional al proiectului
FBR	Finanțare bazată pe rezultate
AIR	Analiza impactului de reglementare
CS	Cancelaria de stat
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
AT	Asistență tehnică
USD	Dolari americani
BM	Banca Mondială

SUMAR EXECUTIV

Guvernul Republicii Moldova este orientat spre implementarea unei agende de politici menite să sprijine creșterea economică din contul exportului. Întru realizarea acestui deziderat, în Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată în anul 2012, s-a pus un mare accent pe consolidarea unui mediu favorabil pentru activitatea antreprenorială și pe promovarea unui acces mai bun al întreprinderilor la finanțare – ca două dintre prioritățile principale.

Cel de-al doilea Proiect de ameliorare a competitivității (PAC II sau „Proiectul”) a fost racordat la prioritățile de politici ale Guvernului, așa cum au fost stabilite în Strategia „Moldova 2020”, Foaia de parcurs pentru ameliorarea competitivității, Foaia de parcurs pentru mediul de afaceri, Strategia reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020 și Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2015. Aceste strategii au evidențiat prioritățile de fortificare a unui mediu favorabil pentru activitatea antreprenorială, de ameliorare a competitivității întreprinderilor și de îmbunătățire a accesului la finanțare.

Obiectivele. Proiectul a susținut eforturile Guvernului Republicii Moldova de a promova creșterea economică și crearea de locuri de muncă. În contextul unor niveluri scăzute de investiții, al unei productivități limitate și al unei competitivități reduse a exporturilor, proiectul a avut drept scop intensificarea activității sectorului privat din Republica Moldova și sporirea investițiilor în acesta. Obiectivul de dezvoltare al proiectului (ODP) a fost „creșterea competitivității la export a întreprinderilor din Republica Moldova și reducerea poverii de reglementare cu care se confruntă acestea”.¹ Acest ODP a fost atins printr-un set de măsuri care au avut drept scop: (i) îmbunătățirea mediului de afaceri prin reforme regulatorii prin care să se reducă costul reglementării de către stat a activității întreprinderilor; (ii) susținerea IMM-urilor și exportatorilor în obținerea accesului la serviciile de dezvoltare a afacerii; și (iii) îmbunătățirea accesului la finanțare pe termen mediu și lung pentru întreprinderile orientate spre export.

Toate obiectivele de dezvoltare al proiectului care au fost stabilite au fost fie îndeplinite, fie chiar supraîndeplinite. Pe lângă aceasta, datorită reformelor guvernamentale și activităților sprijinite de Proiect – au fost create 2079 de locuri de muncă, s-au generat peste 225 mil. USD în exporturi noi, s-a realizat o economie estimată la 15 mil. USD pentru sectorul privat.

Calendar. Proiectul a fost aprobat de Consiliul de administrație al Băncii Mondiale în luna mai 2014 și ratificat de Parlament în luna iulie 2014². Proiectul a intrat în vigoare la 2 octombrie 2014, cu data de finalizare stabilită inițial pentru 30 ianuarie 2020, fiind prelungit până la 31 decembrie 2021.

Componentele. Proiectul a fost compus din patru componente, concentrându-se pe (i) sprijin pentru implementarea reformei regulatorii pentru a asigura un mediu de afaceri transparent, previzibil și cu costuri reduse pentru operațiunile din sectorul privat; (ii) dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii prin consolidarea capacităților instituționale ale ODIMM și MIEPO³ și gestionarea unui mecanism de granturi cu cofinanțare (MGF) pentru IMM-uri pentru implementarea de proiecte de îmbunătățire a afacerii, axate pe competitivitatea exporturilor; (iii) facilitarea accesului la finanțare prin implementarea unei linii de credit în scopul de a oferi finanțare pe termen mediu și lung pentru capitalul circulant și investiții întreprinderilor orientate spre export și (iv) managementul proiectului și asistență operațională.

O scurtă descriere și rezultatele fiecărei componente sunt prezentate rezumativ mai jos:

- (i) **Reforma regulatorie.** Componenta reformei regulatorii a fost concepută în așa fel încât să se realizeze o reformă semnificativă pentru eficiența proceselor statului și să se creeze un mediu favorabil antreprenorilor. Prin implementarea principalelor activități ale acestei componente, s-a urmărit scopul de a reduce costul reglementării de către stat a activității întreprinderilor pe care-l suportau IMM-urile, prin sporirea considerabilă a eficienței proceselor statului de reglementare a activității din sectorul privat, diminuând astfel costurile ce rezultă din interacțiunea dintre întreprinderi și agențiile publice. În calitate de activități-cheie în cadrul acestei componente au fost (i) consolidarea capacităților instituționale de reglementare, precum și

¹ Banca Mondială, Documentul de evaluare a proiectului, 12 iunie 2014.

² Legea nr. 165 și Legea nr. 166 din 21 iulie 2014, publicate în Monitorul Oficial la 15 august 2014.

⁴ În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 322/2018, MIEPO a fost reorganizat și redenumit în Agenția de Investiții.

realizarea analizei impactului de reglementare (AIR) în procesul legislativ din Republica Moldova; (ii) conceperea și implementarea unui sistem pentru responsabilizarea și motivarea autorităților publice care reglementează activități antreprenoriale; (iii) simplificarea proceselor de obținere a actelor permissive de către exportatorii moldoveni prin implementarea platformei electronice a „Ghișeului Unic”, precum și prin realizarea reformelor menite să reducă suprapunerile și dublările; (iv) sprijinul acordat Consiliului Concurenței în abordarea comportamentelor anticoncurențiale de pe piață și în promovarea proactivă a concurenței loiale în economie prin revizuirea legilor și reglementărilor în scopul de a elimina barierele din calea concurenței și de a pune în aplicare politica sa în domeniul concurenței prin instrumente și procese mai bune; și (vii) sprijinul acordat Cancelariei de Stat pentru modernizarea funcționalităților Registrului de stat al controalelor și pentru a face obligatorie utilizarea acestuia ca unică modalitate de efectuare a controalelor la întreprinderi. Toate activitățile din cadrul acestei componente au fost axate pe implementarea Strategiei reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobate de Guvern în anul 2013; și a Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității, aprobate de Guvern în anul 2014 și asigurarea sustenabilității rezultatelor acestora. Principala instituție responsabilă pentru această componentă a fost Ministerul Economiei, în colaborare cu Cancelaria de Stat, Agenția Servicii Publice, Agenția de Guvernare Electronică, Consiliul Concurenței.

- (ii) **Dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii.** Obiectivul componente de dezvoltare a IMM-urilor a fost de a consolida legăturile IMM-urilor din Republica Moldova cu piețele, precum și de a le fortifica capacitățile de a concura pe piețele respective. Obiectivul a fost atins prin intermediul a două aspecte strâns legate între ele: (a) consolidarea capacităților instituționale ale ODIMM și MIEPO⁴, astfel încât acestea să poată facilita mai eficace creșterea exporturilor IMM-urilor; și (b) oferirea de granturi cu cofinanțare IMM-urilor pentru a implementa proiecte de îmbunătățire a afacerii orientate spre consolidarea competitivității la export. În ceea ce privește ODIMM, obiectivul a fost de a o transforma dintr-o organizație pentru start-up-uri, în una de susținere a IMM-urilor, inclusiv în ceea ce privește pregătirea pentru export. În anul 2015, ODIMM se axa preponderent pe start-up-uri și microîntreprinderi, dar s-a reorientat spre IMM-uri, exporturi și lanțuri valorice, punând accent pe economia verde și, într-o măsură mai mică, pe start-up-uri. Noile programe privind competitivitatea IMM-urilor și pregătirea pentru export, internaționalizarea, tranziția verde, precum și Fondul de garantare a creditelor, sunt câteva dintre inițiativele și programele din ultimii ani susținute de Proiect, alături de crearea „Direcției finanțare pentru creștere și internaționalizare” din cadrul ODIMM. Agenția de Investiții (AI) și-a consolidat rolul de promovare a exporturilor și are impact datorită activităților de consolidare a capacităților sale, promovării exporturilor la nivel național în sectoarele-cheie, furnizării de informații despre export pentru mai mulți exportatori și potențiali exportatori, precum și datorită misiunilor de afaceri pentru export pe piețe-țintă selectate.

Granturi cu cofinanțare (MGF). Prin intermediul MGF, Proiectul a ajutat 272 de IMM-uri moldovenești să obțină acces la servicii de dezvoltare a afacerii (SDA) și la echipamente. Printre altele, prestatorii de servicii au sprijinit IMM-urile: (i) să îmbunătățească produsele și serviciile existente; (ii) să creeze noi produse și servicii; (iii) să îmbunătățească procesele de producție; (iv) să îmbunătățească gestionarea afacerii; (v) să îmbunătățească imaginea afacerii; (vi) să găsească noi clienți și piețe; și (vii) să creeze și să consolideze parteneriate în cadrul lanțului valoric. MGF, cu un buget de 2,7 mil. USD, a fost atribuit în totalitate, iar până la data finalizării proiectului – o rată de 91% din suma alocată, sau 2,5 mil. USD, au fost oferite beneficiarilor. Până în prezent, beneficiarii de granturi au realizat vânzări noi la export în valoare totală de 41 mil. USD. Acesta este un rezultat semnificativ al programului.

- (iii) **Acces la finanțare.** Această componentă a contribuit la asigurarea unui acces mai bun al întreprinderilor orientate spre export la finanțare pe termen mediu și lung, la reducerea barierelor în calea finanțării din cauza riscului de credit perceput ca fiind ridicat în cazul finanțării IMM-urilor și din cauza cerințelor ridicate de garanții, și a contribuit și la promovarea unor modele adecvate pentru finanțarea lanțului valoric, în special în sectorul agricol. Pentru a atinge obiectivul de mai sus, a fost activată o linie de credit în scopul de a oferi finanțare pe termen mediu și lung pentru capital circulant și investiții întreprinderilor orientate spre export, precum și asistență tehnică pentru modernizarea sistemului existent de garantare a creditelor. Resursele liniei de credit PAC II, în valoare de 29,4 mil. USD, au fost asimilate în totalitate până la sfârșitul lunii noiembrie

⁴ În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 322/2018, MIEPO a fost reorganizat și redenumit în Agenția de Investiții.

2020, fiind aprobate și finanțate 157 de proiecte pentru 131 de companii private orientate spre export. Aproximativ 68% din suma totală au fost alocate pentru proiecte de investiții cumulate cu capitalul circulant aferent, 71,2% din împrumuturile aprobate au fost acordate exportatorilor direcți, iar aproximativ 75% reprezintă împrumuturi pe termen mediu și lung (peste 36 de luni). Potrivit rapoartelor IFP, cea mai mare parte a sub-împrumuturilor (peste 95%) a fost acordată întreprinderilor agricole și de prelucrare a produselor agricole. În cei șase ani ai perioadei în care linia de credit a fost activă (2015-2020), firmele au raportat venituri din export în valoare totală de 184 de mil. USD și 818 noi locuri de muncă create. Oficiul de gestionare a programelor de asistență externă (fostul Directorat al liniei de credit) gestionează fondul de refinanțare și aplică aceleași criterii de eligibilitate pentru noile cereri din partea IFP.

- (iv) **Gestionarea proiectului.** Proiectul a fost implementat de UIP din cadrul ME cu sprijinul DLC⁵ din cadrul MF. Componenta de gestionare a proiectului a acoperit costurile UIP pentru gestionarea componentei 1 și a componentei 2 a Proiectului, precum și activitățile care se suprapun cu componenta 3 (de exemplu, contabil, specialist în achiziții publice, specialist pe aspecte de mediu etc.) Activitățile-cheie din cadrul componentei de gestionare a proiectului s-au referit la achiziții publice, gestionare financiară, audit și alte activități legate de gestionarea, monitorizarea și coordonarea generală a proiectului.

Bugetul. Proiectul a fost finanțat dintr-un credit IDA, în valoare de 15 mil. USD⁶ pentru componentele reformei regulatorii și dezvoltării IMM-urilor și dintr-un împrumut BIRD, în valoare de 30 mil. USD⁷, pentru componenta accesului la finanțare. Cea mai mare parte a bugetului proiectului (65%) a fost alocată liniei de credit din cadrul componentei de acces la finanțare. O proporție mai mare de 35% din componenta de dezvoltare a IMM-urilor a fost implementată prin intermediul granturilor de cofinanțare. Distribuirea costurilor proiectului pe componente este ilustrată în Tabelul nr. 1 de mai jos.

Tabelul nr. 1. Costurile proiectului pe componente

Componenta	Suma aprobată ⁸ (USD)	Suma precizată ⁷ (USD)	Executat (USD)
#1 – Reforma regulatorie, incl.	6.240.000	5.900.000	5.809.132
<i>Finanțarea bazată pe rezultate</i>	<i>1.500.000</i>	<i>1.366.480</i>	<i>1.254.915</i>
#2 – Dezvoltarea IMM-urilor, incl.	8.040.000	6.910.000	6.620.944
<i>Finanțarea bazată pe rezultate</i>	<i>1.500.000</i>	<i>1.369.517</i>	<i>1.369.517</i>
<i>Programul de granturi cu cofinanțare</i>	<i>3.000.000</i>	<i>2.715.000</i>	<i>2.458.348</i>
#3 – Acces la finanțare	30.000.000	30.000.000	29.704.238
#4 - Gestionarea proiectelor	720.000	780.000	769.376
TOTAL	45.000.000	43.590.000	42.903.690

Sursa: Unitatea de implementare a proiectului

Rata de valorificare a fondurilor PAC II este de 98,4% din bugetul precizat și disponibil. Aproximativ 1,6% din aceste resurse nu au fost valorificate până la data de încheiere a proiectului, preponderent datorită economiilor la componenta MGF (debursare de 91%) și FBR (debursare de 96%).

Auditul final al situațiilor financiare ale PAC II a fost finalizat, iar rezultatele su fost prezentate Băncii Mondiale la sfârșitul lunii aprilie curent.

Finanțare bazată pe rezultate (FBR): Proiectul a beneficiat de o intervenție inovatoare de tip FBR (sprijin bugetar direct) în valoare de 2,7 mil. USD pentru a stabili și a raporta public rezultatele, a încuraja responsabilitatea și a îmbunătăți performanța în cadrul componentei reformei regulatorii și a celei dedicate dezvoltării IMM-urilor. Rata de debursare a FBR la data finalizării proiectului era de 96%. FBR a fost rezervat pentru atingerea a 4 indicatori legați

⁵ Conform Hotărârii de Guvern nr. 338/2020, Directoratul liniei de credit a fost reorganizat și redenumit în Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă.

⁶ Din cauza fluctuației cursului de schimb DST/USD, finanțarea IDA pentru proiect a fost redusă cu 1,4 mil. USD sau cu 9,3% din suma aprobată inițial de IDA sau cu 3,4% din suma totală aprobată inițial pentru proiect.

⁷ La solicitarea Guvernului și în conformitate cu notificările Băncii Mondiale din 7 martie 2019 și din 20 martie 2019, resursele împrumutului BIRD 8400-MD au fost convertite în euro.

⁸ Costurile sunt indicate ținând cont de cursul de schimb DST/USD la data intrării în vigoare.

de debursare (ILD) care reflectă obiectivele guvernului și care sunt considerați de mare relevanță pentru succesul reformei regulatorii. Doar un singur sub-indicator legat de modificarea legii concurenței nu a fost atins în cadrul PAC II. Din cauza procesului prelungit de consultări și a schimbărilor la nivel de guvern, modificările nu au fost adoptate în timp util până la finalizarea proiectului. Cu toate acestea, guvernul s-a angajat să realizeze această reformă, iar modificarea legii concurenței este considerată o acțiune prealabilă pentru noul Program pentru politici de dezvoltare, la pregătirea căruia lucrează în prezent Banca Mondială, demonstrându-se, astfel, un interes și un angajament reînnoit pentru reformă.

PRINCIPALELE REZULTATE ALE PROIECTULUI, PE COMPONENTE

REFORMA REGULATORIE

Această componentă a inclus activități de consolidare instituțională pentru direcțiile relevante ale Cancelariei de Stat, ale Ministerului Economiei, ale Secretariatului pentru Reforma Regulatorie și ale altor entități implicate în implementarea, gestionarea, monitorizarea și evaluarea impactului reformei regulatorii. A fost oferită asistență tehnică pentru revizuirea reglementărilor și elaborarea documentelor juridice și a modificărilor relevante. A fost creat sprijin și înțelegere între părțile interesate atât din sectorul privat, cât și din cel public. Proiectul a finanțat activități de consultare publică și consolidare a capacităților funcționarilor publici în domeniul AIR.

Analiza impactului de reglementare. Proiectul a oferit asistență la elaborarea metodologiei revizuite a AIR și a contribuit la crearea unei metodologii unice de analiză a impactului în cadrul CS, astfel cum a propus BM, prin eliminarea diferitelor metodologii, de exemplu, evaluarea *ex-ante*, AIR, evaluarea impactului politicilor etc.

De asemenea, proiectul a sprijinit autoritățile statului în ceea ce privește transferul, în 2017, al secretariatului AIR și al funcțiilor sale de la Comisia de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător (din cadrul ME) la Cancelaria de Stat.

Conform indicatorilor raportați de Cancelaria de Stat (CS), rata de conformare cu AIR (procentul tuturor reglementărilor cu impact asupra întreprinderilor care au fost supuse AIR) a fost de 82% în decembrie 2021, obiectivul stabilit pentru final de proiect fiind de 75%.

Valorile de mai sus sugerează că sistemul AIR a fost îmbunătățit continuu, rata de conformare pentru toate reglementările crescând de la 37% în 2016 până la 82% în 2021. Îmbunătățirea a fost posibilă preponderent datorită unei mai bune aplicări a regulamentelor aprobate la nivel de guvern, fiind atinsă o rată de conformare de 97%, față de 85% în anul 2018, când a început măsurarea acesteia. Merită menționat faptul că AIR nu se face deloc pentru inițiativele legislative propuse de Parlament. În anul 2018, din cele 122 de reglementări cu implicații pentru întreprinderi care au fost publicate – 14 au fost inițiate de Parlament fără AIR. În anul 2019 – 7 acte, iar în 2020 – 11 acte, au fost aprobate de Parlament fără AIR. Alte instituții și Guvernul, chiar dacă promovează unele acte fără AIR, sunt obișnuiți cu AIR, iar conformarea acestora s-a îmbunătățit.

Proiectul a sprijinit CS în consolidarea capacităților de analiză a impactului (AI) prin (i) revizuirea structurii existente a AIR și elaborarea unui nou concept al sistemului AIR, care să includă cadrul juridic, structura instituțională și procesul în care sunt vizate toate organismele de reglementare (de ex. Parlamentul, Guvernul etc.) pentru a satisface mai bine necesitățile țării, pe baza celor mai bune practici din lume; (ii) revizuirea cadrului normativ din punctul de vedere al unificării principalelor documente în procesul de elaborare a legilor și al consolidării procesului de AI; (iii) elaborarea de modificări ale legilor și ale regulamentelor, după caz, pe baza conceptului sistemului de AI și a rezultatelor revizuirii cadrului normativ, (iv) elaborarea unui manual privind analiza impactului; (v) elaborarea de orientări privind AI, care să servească drept sprijin practic pentru înțelegerea și utilizarea AI în procesul de luare a deciziilor; (vi) proiectarea și desfășurarea cursului de instruire aprofundată în domeniul AIR și instruirea a 103 funcționari publici din cadrul autorităților publice centrale, consultanți din cadrul comisiilor parlamentare, reprezentanți ai asociațiilor de afaceri; (vii) desfășurarea unor cursuri scurte despre AIR pentru funcționari de nivel înalt și instruirea a 46 de participanți din cadrul Guvernului și Parlamentului; (viii) livrarea cursului de formare a formatorilor pentru 17 formatori de la Academia de Administrare Publică, secretariatul AIR și de la alte instituții selectate; (ix) crearea unei noi platforme electronice îmbunătățite, bazate pe web, care să servească drept instrument de comunicare/consultare și informare pentru societatea de afaceri și autoritățile publice etc. În cele din urmă, Proiectul a formulat recomandări care s-au referit, printre altele, la alinierea, în continuare, a metodologiei AIR la cele mai bune practici internaționale.

Ghișeu unic pentru eliberarea actelor permissive. Scopul proiectului este eliminarea suprapunerilor și a dublărilor în ceea ce privește cerințele pentru obținerea actelor permissive⁹, punându-se accentul asupra actelor a căror obținere și pentru care cerințele sunt cele mai împovărătoare pentru întreprinderi și care afectează întreprinderile din lanțurile valorice orientate spre export. Astfel, în urma realizării unei inventarieri legale, cu sprijinul proiectului „Reforma climatului investițional în Republica Moldova”, finanțat de Corporația Financiară Internațională (membră a BM),

⁹ În definiția actului permisiv se încadrează: licențe, certificate, autorizări, aprobări, coordonare, brevete, certificate de calificare eliberate de autoritățile publice sau de instituțiile legal autorizate cu funcții de reglementare și control.

care a oferit asistență Guvernului în realizarea unei ample reforme a actelor permissive, Guvernul a modificat legislația diminuând numărul de acte permissive de la 416 la 150.

Mai mult decât atât, această componentă a fost orientată spre optimizarea proceselor de obținere a actelor permissive, cu accent pe cele care prezintă probleme pentru exportatorii din Republica Moldova. Datorită implementării ghișeului unic de emiter electronică a actelor permissive și reformelor legale orientate spre reducerea suprapunerilor și dublărilor, exportatorii se vor bucura de o eficiență sporită, mai puține întârzieri, de o recuperare financiară mai rapidă și, eventual, de venituri mai mari. Conform sondajului din anul 2013 în contextul costului reglementării de către stat a activității întreprinderilor¹⁰, aproximativ 71% din întreprinderile din Republica Moldova erau obligate să dețină autorizații pentru a-și putea desfășura activitatea antreprenorială. Ținând cont de faptul că exportatorii, de obicei, au de lucru cu mai multă documentație decât non-exportatorii, reducerea timpului de procesare a autorizațiilor va aduce beneficii pentru IMM-uri, în special pentru IMM-urile exportatoare. Mai mult, în 2013, un manager aloca, în medie, 6 ore pentru a aduna toate documentele necesare pentru a putea obține un act permisiv. Acesta avea nevoie de 15 zile pentru a-l obține, iar costul de obținere a unei autorizații ajungea la aproximativ 215 USD.

Datorită acestei componente, s-a realizat o reducere atât a costurilor directe cât și a celor indirecte pentru obținerea actelor permissive. Costul direct pentru obținerea unui act permisiv a scăzut de la 215 USD în 2013 la 92 USD / act în 2020, fiind generate economii de aproximativ 123 USD (o reducere a costurilor cu 57%) per act permisiv. Costurile indirecte pentru întreprinderi, exprimate în timpul necesar pentru obținerea unei autorizații de la autorități, s-au redus, în medie, cu 40% – de la 15 zile în 2013 la 6 zile în 2020. Pe ambele dimensiuni au avut loc îmbunătățiri semnificative pentru întreprinderi, în special pentru cele exportatoare.

Proiectul a oferit, în mod continuu, sprijin pentru acest domeniu al mediului de afaceri, ajutând guvernul să implementeze o platformă electronică de ghișeu unic, datorită căruia crește transparența, se reduc costurile și timpul necesar pentru ca întreprinderile să obțină acte permissive și licențe și care permite economii de cca. 2 mil. USD anual.

De la lansarea GU digital în 2018, 25 din cele 31 de agenții s-au integrat pe această platformă, peste 110.000 de cereri pentru eliberare a actelor permissive au fost depuse prin intermediul GU. În sistem sunt 131 de acte permissive, dintre care 78 sunt complet digitale. Tot mai multe întreprinderi adoptă această practică, numărul de cereri fiind în continuă creștere. Din totalul cererilor depuse, 51% au fost depuse online, cu o creștere remarcabilă a numărului de cereri online de la începutul pandemiei. Depunerea cererilor și prelucrarea lor online, reducerea timpului de așteptare, a costurilor pentru colectarea documentelor, toate acestea contribuie la o reducere remarcabilă a sarcinii de reglementare cu care se confruntă întreprinderile. Pe baza rapoartelor sistemului, în medie, este nevoie de 7 zile pentru a procesa o cerere și a emite un act permisiv, în timp ce înainte acest proces dura 15 zile.

Sistemul GU este integrat cu serviciile electronice publice prin intermediul platformei M-Connect care este conectată la sistemul public de plăți electronice, iar băncile comerciale au aplicații mobile conectate la MPay pentru a permite operațiuni fără contact pentru sectorul privat. Întreținerea și gestionarea sunt bugetate corespunzător și asumate de Agenția de Guvernare Electronică, asigurându-se sustenabilitatea pe termen lung. Totodată, dincolo de ceea ce a fost planificat, Proiectul a implementat o activitate-pilot în municipiul Chișinău privind îmbunătățirea procesului și a fluxurilor de documente pentru procesele de eliberare a actelor permissive la nivel local, conectând toate utilitățile și factorii de decizie relevanți într-un singur sistem. Acest sistem a fost apoi conectat cu GU, întreprinderile fiind, astfel, scutite de sarcini suplimentare.

Cu toate acestea, unele instituții (de ex. BNM, CNPF, CNPDCP) încă nu procesează cazurile prin GU. Atunci când cererea este depusă pe suport de hârtie, este posibil ca unele agenții să nu proceseze eliberarea unui act permisiv prin GU. CS și ME au introdus o prevedere esențială în Legea nr. 160, conform căreia fiecare act permisiv trebuie să aibă un număr unic generat de GU, cu un cod QR¹¹ care va face legătura cu versiunea electronică a actului permisiv, obligând astfel agențiile să utilizeze platforma.

Promovarea concurenței și consolidarea capacităților de implementare. Pentru a mări stimulentele pentru ca întreprinderile să devină mai productive pe piața internă și, prin urmare, pentru a le spori competitivitatea la export, este esențial un cadru care să asigure concurența între firme. Consiliul Concurenței are responsabilitatea de a combate comportamentul anticoncurențial de pe piață și de a milita proactiv pentru o concurență loială în economie. Proiectul a sprijinit Consiliul Concurenței să: (i) colaboreze cu ME și cu alte autorități publice, în contextul rolului

¹⁰ Banca Mondială, Ministerul Economiei, Raport privind costul reglementării de către stat a activității de întreprinzător, mai 2013.

¹¹ Modificările propuse la Legea nr. 160 au intrat în vigoare în luna februarie 2021.

său de advocacy, pentru a modifica legile și reglementările care creează bariere în calea concurenței și (ii) să identifice barierele în calea concurenței în sectoarele sau piețele care au un impact asupra competitivității.

Actuala lege a concurenței nu a fost revizuită substanțial de la momentul adoptării sale în luna iulie 2012. Astfel, după nouă ani de aplicare a legii, a fost necesară modificarea acesteia ținând cont de practica judiciară internațională și națională, inclusiv de Directiva (UE) 2019/1 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 decembrie 2018, printre altele, de aspectele care se referă la informațiile cu caracter confidențial și de asigurare a drepturilor consumatorilor de a beneficia de repararea prejudiciilor în cazurile de constatare a actelor de concurență neloială, de noul cod administrativ care include noile proceduri de contencios administrativ, care se referă la notificarea deciziilor, conexarea și disjungerea cauzelor, precum și la deficiențele existente în Legea concurenței, inclusiv, dar fără a se limita la noile provocări legate de comerțul electronic și piețele digitale.

Pentru a depăși aceste provocări, Consiliul Concurenței – cu ajutorul unei echipe de experți internaționali care reprezintă consiliile de concurență din Belgia, România și Lituania – a finalizat recent activitatea de revizuire și modificare a Legii concurenței, care este principalul act legislativ privind concurența în Republica Moldova.

Din cauza procesului prelungit de consultări și a schimbărilor la nivel de guvernare, acest act nu a fost adoptat în timp util până la finalizarea proiectului. Cu toate acestea, guvernul s-a angajat să realizeze această reformă, iar modificarea legii concurenței este considerată o acțiune necesară a fi realizată în prealabil pentru noul Program de politici de dezvoltare, pregătit de Banca Mondială, demonstrându-se, astfel, un interes și un angajament reînnoit pentru reformă.

Proiectul a sprijinit, de asemenea, modernizarea software-ului și a proceselor privind ajutoarele de stat în scopul sporirii transparenței și eficacității, precum și al consolidării capacităților Consiliului Concurenței. Noul software, SIRASM, este pe deplin dat în exploatare și funcțional din ianuarie 2021.

Consiliul Concurenței și-a îmbunătățit capacitățile de implementare a reglementărilor în domeniul concurenței în țară prin intermediul a douăsprezece seminare de instruire, desfășurate în centrele raionale și la Chișinău pe teme de concurență și ajutor de stat. Peste 400 de angajați ai Consiliului Concurenței și ai altor agenții au fost instruiți în perioada 2017-2019.

Asistență din partea consultanților pentru ME. Consultanții angajați au oferit asistență valoroasă în diferite domenii de responsabilitate ale ministerului. Principalele domenii de intervenție au fost mediul de afaceri, inclusiv actele permissive, notificarea privind inițierea activității de comerț, promovarea exporturilor, infrastructura etc. Un aport important din partea consultanților a fost crearea și implementarea resursei informaționale în domeniul notificărilor privind inițierea activității de comerț, proiectarea proceselor necesare în cadrul GU și propuneri de modificare a cadrului de reglementare. În urma acestei reforme, notificarea privind inițierea activității de comerț se procesează prin intermediul platformei GU on line. Peste 22 de mii de astfel de notificări de inițiere a activităților comerciale au fost înregistrate pe platformă de când acest proces a fost integrat în sistem.

Merită de menționat un set de propuneri de modificare a Legii cu privire la patenta de întreprinzător, a prevederilor Codului fiscal referitoare la activitatea independentă și a actelor normative conexe pentru a asigura înregistrarea on-line a acestor activități și reducerea cerințelor și a poverii pentru firme prin impunerea interoperabilității între autorități.

Consultanții au oferit ministerului asistență și pentru (i) reevaluarea proiectului de modificare a Legii privind gospodăriile țărănești (de fermier) pentru a identifica soluția care să permită agricultura (horticultura) și înregistrarea gospodăriilor țărănești pe parcelele din apropierea casei, precum și atragerea investițiilor diasporei în țară și crearea de IMM-uri în agricultură, (ii) revizuirea proiectului de modificare a Codului transporturilor rutiere pentru a asigura reducerea factorului uman în gestionarea actelor permissive (autorizațiilor) de transport, (iii) examinarea proiectelor cu impact asupra mediului de afaceri, cum ar fi Codul funciar, Codul transportului feroviar, Codul urbanismului și construcțiilor, Codul vamal, precum și numeroase proiecte de acte normative.

Reforma controalelor. Proiectul „Reforma climatului investițional în Republica Moldova”, finanțat de Corporația Financiară Internațională (membră a BM), care a oferit asistență Guvernului în realizarea unei reforme la scară largă a sistemului de control, care include îmbunătățirea legislației, optimizarea instituțională și tranziția la principiile abordării bazate pe riscuri. În urma reformei instituționale din anul 2016, numărul total de organisme de control a fost redus de la 58 la 13 inspectorate și 5 autorități de reglementare independente. Modificările Legii nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător (denumită în continuare Legea nr. 131/2012) au constat în stabilirea unor norme precise privind controlul de stat al întreprinderilor, a unor cerințe privind metodologiile bazate pe riscuri și mai multe instrumente internaționale de bune practici utilizate în controlul întreprinderilor. Pentru a

asigura durabilitatea acestei reforme, PAC II a fost conceput așa încât să aducă avantaje și agențiilor statului, datorită implementării unui sistem de monitorizare a performanței acestora (introducerea indicatorilor de monitorizare a performanței, ceea ce va permite agențiilor statului cu atribuții de implementare a reformei să demonstreze progresul realizat). Au fost introduși indicatori pentru monitorizarea performanței agențiilor statului cu funcții de reglementare în domeniul controalelor, și pentru a monitoriza progresul realizat în domeniul actelor permissive și elaborării reglementărilor. Prin HG 355/2020, Guvernul RM a aprobat metodologia de stabilire a obiectivelor și indicatorilor de performanță a organelor de control de stat asupra activității de întreprinzător.

Există trei mecanisme separate care acoperă principalele autorități publice cu competențe de reglementare a activității de întreprinzător în cadrul CS: AIR, actele permissive prin GU digital și controalele. Controalele au început a fi planificate și realizate pe baza acestor indicatori de performanță pentru prima dată în 2021, regulamentul fiind adoptat în anul 2020, în timp ce alți doi indicatori se utilizau deja de ceva timp.

Proiectul a oferit asistență CS la întreținerea Registrului de stat al controalelor, care aduce toate agențiile de control într-un singur sistem, iar CS îl actualizează constant și face legătura cu serviciile corespunzătoare ale Guvernului RM.

Toate intervențiile menționate mai sus au avut un impact pozitiv asupra mediului de afaceri, lucru care a fost confirmat de rezultatele studiului anual „Costul reglementării de către stat a activității de întreprinzător”, efectuat pe durata implementării Proiectului. Așadar, timpul petrecut de conducerea superioară a întreprinderilor moldovenești pentru întrunirea cerințelor de reglementare s-a redus de la 10,7% în 2013 la 6,2% în 2020 - o reducere de 42%. Această reușită reprezintă pentru întreprinderi o economisire semnificativă de timp și resurse dincolo de obiectivele inițiale ale proiectului.

În Tabelul nr. 2 de mai jos este prezentat cadrul de rezultate al acestei componente, indicând situația inițială de referință, ținta preconizată și rezultatul final.

Tabelul nr. 2. Cadrul indicatorilor de rezultate, componenta reformei regulatorii

Indicator	Situația inițială de referință	Ținta proiectului	Progres la final de proiect
Reducerea timpului petrecut de conducere pentru îndeplinirea cerințelor de reglementare (%)	10,7	8,5	6,2
Procentul de legi și regulamente care afectează mediul de afaceri care sunt evaluate de către Secretariatul AIR și discutate în cadrul Grupului de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător, înainte de aprobarea de către Parlament	35	75	82

Sursa: Secretariatul AIR, rezultatele studiului „Costul reglementării de stat a activității de întreprinzător”.

DEZVOLTAREA SECTORULUI ÎNTRINDERILOR MICI ȘI MIJOCII

Reformele preconizate în cadrul acestei componente au avut ca scop remedierea deficiențelor pe piață cauzate de asimetria informațiilor privind serviciile de dezvoltare a afacerii (SDA) și consolidarea rolului agențiilor statului responsabile de dezvoltarea sectorului IMM-urilor și al serviciilor de dezvoltare a afacerii, prin consolidarea capacităților acestor instituții, permițându-le să pună în contact IMM-urile cu prestatorii de SDA care sunt cel mai bine poziționați pentru satisfacerea necesităților IMM-urilor, abordând în același timp problema lipsei accesului la finanțare pentru acoperirea costurilor acestor servicii. Astfel, potențialele beneficii ale acestei componente nu se limitează la IMM-urile care ar beneficia din interacțiunea cu ODIMM și Agenția de Investiții, ci se extinde și la un întreg sector de prestatori de SDA. Totodată, exista așteptarea ca unele infrastructuri de sprijin pentru întreprinderi, cum ar fi informațiile privind piețele pentru exporturi, eforturile de reducere a barierelor în calea competitivității sub-sectorului etc., să aibă efecte de propagare pozitive și utile.

Proiectul a contribuit la consolidarea capacităților ODIMM și ale Agenției de Investiții de a facilita sofisticarea afacerilor și de a integra IMM-urile și exportatorii în lanțurile de aprovizionare globale.

Proiectul a ajutat ODIMM și Agenția de Investiții să înțeleagă unde și cum poate fi mai eficientă asistența lor, prin înțelegerea dinamicii de dezvoltare, în funcție de tipul și sub-sectorul IMM-urilor și al exportatorilor. Pe baza

rezultatelor evaluării acestei dinamici, proiectul a ajutat ODIMM și Agenția de Investiții să elaboreze și să pună în aplicare strategii de asistență eficientă pentru IMM-uri și exportatori.

ODIMM a început să se concentreze pe susținerea IMM-urilor orientate spre export. Noile programe privind competitivitatea IMM-urilor și pregătirea pentru export, internaționalizarea, crearea de clustere, tranziția verde, precum și Fondul de garantare a creditelor, sunt câteva dintre inițiativele și programele acestui ciclu strategic, conform activităților planificate. În percepția beneficiarilor, eficacitatea și eficiența ODIMM au crescut de la demararea Proiectului, fiind parte a cadrului de rezultate și a indicatorilor de monitorizare stabiliți de BM. Pe durata proiectului, PAC a contractat servicii profesionale de consultanță și a efectuat sondaje anuale pentru a măsura progresul acțiunilor de sensibilizare și a eficacității programelor la ODIMM. De menționat că la ambii indicatori tendința a fost una pozitivă, iar indicatori finali de rezultate au fost îndepliniți. Conform ultimului sondaj efectuat în 2020, acțiunile de sensibilizare și informare desfășurate de ODIMM s-au intensificat, în comparație cu 2015 (an de referință) cu 36%, în timp ce eficacitatea a crescut cu 25% în 2019. Acest progres reflectă dovezile că fortificarea instituțională a ODIMM, precum și asistența tehnică oferită în cadrul PAC II, au dat rezultate care au fost validate de către beneficiarii finali prin intermediul sondajelor anuale.

Unul dintre principalele obiective ale asistenței oferite de BM pentru ODIMM a fost de a o transforma dintr-o organizație pentru start-up-uri, în una de sprijinire a IMM-urilor, inclusiv în ceea ce privește pregătirea pentru export. În anul 2015, ODIMM se axa preponderent pe start-up-uri și microîntreprinderi. Până în 2020, ODIMM a continuat, cu hotărâre, să-și schimbe accentele, concentrându-se pe IMM-uri, exporturi și lanțuri valorice, economia verde și, într-o măsură mai mică, pe start-up-uri. A fost nevoie de cinci ani pentru această transformare a ODIMM, care a preluat un rol ce va contribui la stimularea dezvoltării economice a țării.

În conformitate cu acest obiectiv și cu asistența din partea Proiectului, ODIMM a propus Guvernului să finanțeze un program-pilot pentru a sprijini competitivitatea IMM-urilor și pregătirea pentru export. Proiectul a ajutat ODIMM să evalueze necesitățile IMM-urilor și să elaboreze versiunea preliminară a programului de pregătire pentru export pe baza mai multor grupuri de discuții cu exportatorii, menite să permită identificarea și analizarea principalelor dificultăți în procesul de export cu care se confruntă în Moldova IMM-urile orientate spre export, precum și identificarea oportunităților de intrare pe piață. Programul de internaționalizare al ODIMM, cu durata de 3 ani, a fost aprobat de guvern în anul 2020, fiindu-i alocat un buget de 3,5 mil. SUA. Această activitate ar putea avea, drept rezultat, ameliorarea competitivității a cel puțin 100 de IMM-uri și a până la 40 de noi exportatori locali, creându-se, astfel, locuri de muncă și contribuindu-se la prosperitatea economică a țării. Acest program este rezultatul mai multor ani de asistență tehnică acordată ODIMM de PAC II.

Mai mult, prin intermediul proiectului, Banca Mondială a sprijinit/promovat crearea „*Direcției finanțare pentru creștere și internaționalizare*” în cadrul ODIMM, a cărei misiune este de a susține potențialii exportatori și IMM-urile interesate să formeze relații în lanțul valoric al exporturilor. Pentru a consolida capacitățile direcției nou create, PAC II a adus experiență internațională, iar personalul direcției a beneficiat, astfel, de consultanță și sprijin practic în (i) crearea și implementarea unui instrument de screening / determinare a nivelului de pregătire pentru export al IMM-urilor; (ii) consultanță și coaching în aplicarea instrumentului pentru IMM-uri și implementarea unor programe de formare diferențiate pentru diferite grupuri de companii, în funcție de gradul acestora de pregătire pentru export; (iii) crearea unui pachet de informații de bază (cum ar fi un ghid de export, în 7 etape, pentru IMM-uri) pentru a susține ODIMM cu oferirea de informații etc.

Proiectul a contribuit la *crearea sistemului de monitorizare și evaluare a programelor ODIMM* și la activități de monitorizare și evaluare (M&E) și audit intern eficace în cadrul organizației. Îndeosebi, (i) s-a realizat analiza situației și a fost elaborat conceptul de formare a funcțiilor de M&E și de audit intern în cadrul ODIMM, cu propuneri de modificare a organigramei și cu o descriere detaliată a responsabilităților personalului de M&E și de audit intern, a fluxului de date și a gestionării datelor, (ii) au fost revizuiți indicatorii de performanță pentru fiecare program ODIMM, precum și instrumentele de măsurare a progreselor înregistrate în realizarea indicatorilor, (iii) au fost elaborate manuale detaliate pentru M&E și audit intern și (iv) a fost oferită formare pentru personalul ODIMM la locul de muncă pentru a susține punerea în aplicare a cadrului de M&E și audit intern în cadrul organizației. Această asistență a fost oferită de un consultant internațional, care și-a desfășurat activitățile în conformitate cu cerințele aprobate. Rapoartele elaborate și prezentate de consultant au fost avizate pozitiv de Banca Mondială, recomandările fiind acceptate de ODIMM.

BM a susținut ODIMM în vederea înființării unui *Fond de garantare a creditelor (FGC)*, care facilitează accesul IMM-urilor la credite prin acordarea de garanții financiare. În cadrul Proiectului, Banca Mondială a oferit, în anul 2015, asistență FGC în efectuarea unei vizite de studiu la FGC din România, precum și în elaborarea unui nou Regulament și a Manualului operațional, regulile și produsele sale fiind optimizate așa încât să fie mai atractive pentru IFP-uri și încât să aibă un impact mai mare asupra creditării IMM-urilor. De atunci, FGC a continuat să îmbunătățească produsele și operațiunile sale: (a) ajustarea condițiilor garanțiilor; (b) introducerea unui nou produs de garantare în sprijinul IMM-urilor afectate de COVID-19; și (c) modificarea și simplificarea procesului de garantare, ceea ce a dus la creșterea numărului de cereri. FGC va lansa, de asemenea, un nou sistem informațional dezvoltat în cadrul proiectului, ce include și actualizările și funcționalitățile suplimentare solicitate, care reflectă modificările aduse legislației și regulamentului intern al FGC. Menirea acestui sistem informațional este de a spori performanța garanțiilor și de a monitoriza riscurile și asigura emiterea de garanții individuale și de portofoliu pentru IMM-uri într-un mod eficient, precum și de a automatiza procesele interne la ODIMM și IFP-uri.

În anul 2021, cererea de garanții de stat din partea întreprinderilor a fost de 5 ori mai mare decât în anul 2020, ceea ce indică eficiența acestui instrument pe piața creditelor. Pe parcursul anului trecut, ODIMM a emis 468 de garanții financiare noi în valoare de 388 mil. lei, ceea ce a permis asigurarea și debursarea de credite pentru IMM-uri, în valoare de 993 mil. lei¹².

Un factor-cheie important de succes pentru ODIMM este reprezentat de sensibilizarea și interacțiunea cu potențialii beneficiari ai programului. Site-ul oficial era învechit, fragmentat și nu era atât de ușor de navigat pe cât ar trebui să fie site-ul web al unei organizații de susținere a IMM-urilor. În 2019, a fost creat și lansat *noul site al ODIMM* cu sprijinul Proiectului, asigurându-se că informațiile despre toate programele ODIMM sunt disponibile pe un singur portal electronic.

De asemenea, proiectul a oferit finanțare, la solicitare, pentru dotarea *ODIMM cu echipament IT și de birou*, precum și procurarea unui microbuz pentru activitățile sale de monitorizare și evaluare.

Aceștia sunt pași încurajatori în transformarea ODIMM într-o agenție pentru IMM-uri, care se va concentra pe susținerea acestora, pregătirea lor pentru export și internaționalizare.

MIEPO¹³ a fost reorganizată, iar Agenția de Investiții și-a consolidat activitatea de promovare a exporturilor.

Reorganizarea MIEPO în anul 2018 a afectat, într-o anumită măsură, implementarea Proiectului. În perioada 2015-2017, Proiectul a contribuit la consolidarea capacităților instituționale ale MIEPO prin angajarea unei echipe de consultanți locali, care au oferit consultanță în implementarea Strategiei naționale de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor și a Programului de dezvoltare strategică pentru anii 2016-2020.

Proiectul a cofinanțat mai multe evenimente de promovare a exporturilor în Republica Moldova și peste hotare (expoziții, târguri, forumuri, vizite de studiu etc.). Reorganizarea MIEPO¹⁴ – prin crearea, în 2018, a Agenției de Investiții din Moldova (AI) – a durat mai mult decât se preconizase, ceea ce a condiționat implementarea tergiversată, amânarea sau chiar reducerea unor activități de asistență pentru AI.

Începând cu 2020, AI și-a asumat *un rol tot mai mare de promovare a exporturilor*, iar impactul activității sale este perceptibil. Promovarea exporturilor la nivel național în sectoare-cheie și oferirea de informații privind exporturile pentru exportatori și potențiali exportatori iau un avânt puternic. Printre activitățile de promovare a exporturilor, implementate de agenție și sprijinite de Proiect, trebuie menționate: (i) șapte programe „Export Morning” despre exportarea produselor agroalimentare, a produselor textile, vinurilor, automobilelor, produselor cosmetice, utilajelor etc., spre piețe precum Germania, Italia, Republica Cehă, China, Rusia, care au reunit peste 400 de participanți; (ii) șase misiuni de afaceri pentru export, de tip B2B, pe piețele-țintă selectate, cu accentul pe consolidarea exporturilor pentru peste 60 de companii din sectoare-cheie, lansate în 2020 și finalizate recent.

Misiunile B2B s-au concentrat pe cinci sectoare: (i) electronice, (ii) vinificație, (iii) fructe proaspete și conserve, (iv) mobilă și (v) prelucrarea alimentelor. În vizor au fost următoarele piețe-țintă: Germania, Letonia, Lituania, Estonia, Estonia, România, Suedia, Norvegia și Finlanda. Ca urmare, 103 companii străine s-au înregistrat pentru

¹² Sursa: Site-ul ODIMM.

¹³ În conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 322/2018, MIEPO a fost reorganizat și redenumit în Agenția de Investiții.

întrevederi B2B, fiind organizate 435 de întreprinderi bilaterale cu potențiali cumpărători, față de 300 planificate inițial. Pe baza rapoartelor de monitorizare a progresului după 6 luni, 12 din cele 60 de companii beneficiare au raportat vânzări în Germania, țările baltice și România, în valoare totală de 0,55 mil. EUR. Aceste valori ne permit să considerăm că acest instrument este unul eficient pentru promovarea exporturilor, iar resursele investite sunt justificate. În același timp, aceste contracte nu reprezintă exporturi unice și vor continua în 2022 și în anii următori.

În perioada octombrie 2020 – octombrie 2021, cu sprijinul Proiectului, AI a efectuat o cuprinzătoare *analiză de segmentare a sectorului turistic* din Republica Moldova. În urma studiului, au fost identificate 3 grupuri-țintă – familii tinere cu copii mici, familii cu copii mai mari și adulți, persoane în vârstă (pensionari), pentru care au fost propuse intervenții în lumina a 4 obiective strategice identificate: (i) diversificarea ofertei de produse turistice, (ii) dezvoltarea capacităților resurselor umane din sectorul public și privat, (iii) îmbunătățirea brandingului și marketingului și (iv) îmbunătățirea accesului și infrastructurii. În total, au fost propuse 22 de intervenții pentru segmentele/grupurile țintă identificate, precum și 11 intervenții strategice intersectoriale.

Gradul de informare și eficacitatea Agenției de Investiții s-au îmbunătățit de la demararea proiectului, făcând parte din cadrul de rezultate și indicatorii de monitorizare stabiliți în cadrul PAC II. Proiectul a contractat servicii de consultanță individuală locală pentru a susține MIEPO și a efectuat sondaje anuale pentru a măsura progresul în ceea ce privește gradul de informare și eficacitatea programului AI. Ambii indicatori au înregistrat o tendință ascendentă și toți indicatorii intermediari și de rezultat au fost îndepliniți. Conform rezultatelor sondajului, acțiunile de informare și sensibilizare au sporit față de 2015 (nivel de referință) cu 18%, în timp ce eficacitatea a crescut cu 40%.

Merită menționat faptul că toate ILD-urile pentru această componentă au fost îndeplinite corespunzător.

PROGRAMUL DE GRANTURI CU COFINANȚARE

Prin intermediul programului de granturi cu cofinanțare (MGF), în cadrul componentei dedicate dezvoltării IMM-ilor, s-a abordat și asimetria informațională cu care se confruntă IMM-urile în ceea ce privește valoarea SDA pentru competitivitatea exporturilor. Subcomponenta MGF a oferit subvenții financiare IMM-urilor pentru ca acestea să investească în activități cu valoare adăugată sau procese orientate spre export. Astfel, acest program a încurajat IMM-urile să utilizeze SDA pentru a-și spori competitivitatea, a ajunge pe noi piețe, noi clienți, pentru a exporta noi produse și pentru a dezvolta alte activități noi orientate spre export. MGF a avut ca rezultat un câștig net prin încurajarea creșterii și dezvoltării sectorului, îmbunătățirea calității SDA, sporirea încrederii IMM-urilor în activitățile orientate spre piață.

Când a fost conceput PAC II, s-a estimat că aproximativ 500 de SDA vor fi implementate pe durata întregului ciclu de viață. La situația din 31 decembrie 2021, IMM-urile beneficiare au solicitat 1.960 de servicii de dezvoltare a afacerii (SDA) pentru proiectele lor de îmbunătățire a afacerii (PIA), fiind implementate 1.460 de servicii (75%). Valoarea cumulată a SDA în cadrul acordurilor de grant semnate a fost de 6,3 mil. USD, din care 2,5 mil. USD au fost rambursate beneficiarilor, cu o valoare medie a grantului pe beneficiar egală cu 9,3 mii USD. În afară de consultanță, MGF cofinanțează echipamente mici de producție, 89 de beneficiari solicitând procurarea echipamentelor, iar valoarea totală a granturilor debursate în acest scop a fost de 0,31 mil. USD.

Utilizarea SDA se dovedește a fi eficace pentru susținerea IMM-urilor să genereze noi exporturi. Deși implementarea SDA nu se reflectă imediat într-o creștere a vânzărilor la export, rezultatele evaluării impactului indică un impact pozitiv asupra performanțelor beneficiarilor în ceea ce privește competitivitatea lor la export. 150 din 272 de beneficiari de granturi cu cofinanțare (55%), care au acces la SDA, au atins deja cel puțin un obiectiv de orientare spre export. Rezultate evaluării efectuate de echipa MGF, au arătat că tipurile de SDA care au ajutat cel mai mult IMM-urile să atingă un obiectiv de orientare spre export sunt: i) marketing și promovare, ii) managementul calității și certificare și iii) sisteme digitalizate pentru gestionarea informațiilor. A fost realizată o analiză statistică pentru a identifica corelația dintre SDA implementat și beneficiarii care au atins cel puțin un obiectiv. Conform rezultatelor analizei, există o corelație de 83% între SDA implementate și obiectivele de export atinse.

Beneficiul calculat al valorificării MGF este semnificativ și pozitiv pentru IMM-urile vizate. Astfel, cele 2,5 mil. USD investite în subcomponenta MGF au generat peste 41 mil. USD în vânzări noi la export, depășind semnificativ costurile asociate acestei componente. Pe lângă acestea, beneficiarii MGF care au exportat pentru prima dată, au contribuit la bugetul de stat, sub formă de impozite, cu cca. 1,3 mil USD (impozit pe venit, contribuții pentru asigurare medicală și socială). În al doilea raport de evaluare a impactului au fost prezentate dovezi că situația afacerilor s-a îmbunătățit. Pentru fiecare dolar investit de guvern în MGF, IMM-urile au investit 1.1 USD. Utilizarea

serviciilor de dezvoltare a afacerii se dovedește a fi eficace pentru susținerea IMM-urilor în dezvoltarea competitivității lor la export.

Dintr-un grup de 250 de beneficiari care și-au prezentat rapoartele de progres până în decembrie 2021, 173 de firme au înregistrat o schimbare în ceea ce privește numărul de angajați. Beneficiarii care și-au lansat și/sau finalizat proiectele de îmbunătățire a afacerii au creat 1842 de locuri de muncă și au renunțat la 581, generând un rezultat net pozitiv de 1261 de locuri de muncă create. În ansamblu, această componentă a generat pentru întreprinderi un impact considerabil mai mare decât se aștepta inițial.

În Tabelul nr. 3 de mai jos este prezentat cadrul de rezultate al subcomponentei MGF, indicând situația inițială de referință, ținta preconizată și rezultatul final.

Tabelul nr. 3. Cadrul indicatorilor de rezultate, subcomponenta MGF

Indicator	Situația inițială de referință	Ținta proiectului	Progres la final de proiect
Numărul cumulativ de IMM-uri beneficiare de granturi cu cofinanțare	0	250	272
Numărul cumulativ de servicii de dezvoltare a afacerii prestate IMM-urilor	0	500	1460
Numărul de beneficiari ai MGF care și-au îmbunătățit produsele și serviciile deja existente	0	150	154
Numărul de beneficiari ai MGF care creează produse și servicii noi	0	150	166
Numărul de beneficiari ai MGF care și-au îmbunătățit procesele de producție	0	150	158
Numărul de beneficiari ai MGF care și-au îmbunătățit managementul afacerii	0	150	211
Beneficiari ai MGF, ai căror proprietari sunt femei sau au femei în funcția de director executiv	0	N/A	121
Beneficiari ai MGF care sunt implicați într-o activitate orientată spre export (<i>pe baza beneficiarilor care raportează</i>)	0	50%	55%

Sursa: Baza de date UIP (MGF)

ACCESUL LA FINANȚARE.

Principala activitate în cadrul acestei componente a fost implementarea liniei de credit, prin intermediul căreia s-a oferit finanțare instituțiilor financiare locale intermediare pentru recreditarea întreprinderilor private orientate spre export, satisfăcând necesitățile lor de finanțare a capitalului circulant și a investițiilor. Operațiunile de recreditare au fost administrate de Directoratul liniei de credit din cadrul Ministerului Finanțelor – o entitate autonomă însărcinată cu gestionarea diferitelor linii de credit externe pentru dezvoltare. Lansată în 2014, cu o finanțare totală de 29,4 mil. USD, linia de credit a fost debursată integral până în noiembrie 2020, iar în prezent este gestionat de DLC ca un fond rotativ, deoarece rambursarea principalului și plata dobânzii se încasează și se reinvestesc în noi subproiecte private similare, asigurând continuitatea operațiunilor de creditare.

Împrumuturile pentru investiții au fost plafonate la 800.000 USD, în timp ce împrumuturile pentru capital circulant nu pot depăși 500.000 USD. Scadența maximă este de opt ani pentru împrumuturile pentru investiții și de patru ani pentru capitalul circulant. Împrumuturile au fost exprimate în MDL sau valută – EUR sau USD. Ratele dobânzii variau în funcție de monedă și se ajustau la fiecare șase luni. Recreditarea resurselor liniei de credit a avut loc prin intermediul a șase instituții financiare intermediare private locale eligibile: (i) Moldova Agroindbank; (ii) Mobias Bank; (iii) Procreditbank, (iv) Cometbank, (v) Fincombank și (vi) Banca Comercială Română. Până la sfârșitul anului 2020, un total de 157 de împrumuturi au fost acordate la 131 de întreprinderi, cu o medie de aproximativ 225.000 USD per întreprindere. Majoritatea împrumuturilor se încadrează în intervalul 50.000 – 500.000 USD. Doar câteva împrumuturi au depășit 500.000 USD și tot la fel de puține au fost foarte mici – sub 50.000 USD.

Mai mult de jumătate dintre beneficiarii liniei de credit activează în sectorul agricol, 61% din sub-împrumuturi fiind acordate acestora (de exemplu, pentru tractoare, recoltatoare, echipamente de sortare, semințe, îngrășăminte etc.), cu o prezență puternică a beneficiarilor (23% din valoarea totală a împrumuturilor aprobate și 24% după număr) care investesc în depozite frigorifice; 36% – în industria prelucrătoare (capital circulant pentru industria de prelucrare a produselor agricole și alte industrii de prelucrare); 3% – în servicii. Conform datelor statistice, capacitatea medie de depozitare a unui depozit frigorific este de 1.500 de tone, ceea ce înseamnă că prin linia de credit s-a asigurat construcția a unor depozite pentru 47.000 de tone de producție în toată țara.

Aproximativ jumătate din beneficiarii liniei de credit își au sediul în Chișinău, un sfert se află în regiunea Centru, iar restul – în regiunile Nord și Sud.

Cea mai activă bancă în valorificarea liniei de credit a fost ProCreditBank, cu 52 de împrumuturi acordate (33,1% din numărul total de subproiecte) și 31,2% din suma totală debursată, urmată de FinComBank cu 48 de subproiecte aprobate (30,6% din numărul total de subproiecte debursate) și 29,3% din suma totală aprobată.

Pentru aproape 59% din valoarea sub-împrumuturilor s-a solicitat ca finanțarea să fie în MDL, din cauza riscului asociat fluctuațiilor ratei de schimb, urmate de sub-împrumuturile solicitate în euro (38%) și doar 3% au fost debursate în USD.

Ponderele proiectelor de investiții și de capital de lucru legat de investiții, din suma totală aprobată, constituie 68% (19,9 mil. USD) și sunt pe termen lung, iar pentru capitalul circulant independent – ponderea este de 32% (9,5 mil. USD); 24,7% au scadența între 3 și 5 ani, iar 58,3% dintre acestea au scadența mai mare de 5 ani.

O proporție de 71,2% din valoarea totală a liniei de credit a fost acordată exportatorilor direcți, iar 28,8 % – exportatorilor indirecți, în conformitate cu orientările BM. Împrumutații finali au raportat (pentru perioada 2016-2020) venituri din export în valoare totală de 184 mil. USD și 818 noi locuri de muncă create. Merită menționat faptul că pentru linia de credit rata creitelor neperformante este zero.

Majoritatea beneficiarilor liniei de credit au raportat o îmbunătățire a principalilor indicatori de performanță, cum ar fi a celor privind ocuparea forței de muncă, exporturile și cifra de afaceri.

Datorită resurselor liniei de credit accesibile pe termen lung, s-a asigurat o contribuție importantă și la îmbunătățirea competitivității instituțiilor financiare intermediare participante.

FACTORI CU IMPACT ASUPRA IMPLEMENTĂRII

La momentul evaluării la mijloc de termen, efectuate de BM la sfârșitul anului 2018, progresul general al implementării era considerat moderat satisfăcător, cu debursarea în proporție de 68%. Pentru a îmbunătăți implementarea și pentru a se asigura că IDP sunt îndepliniți, iar reformele sunt susținute, guvernul a solicitat prima extindere și restructurare a proiectului¹⁵. Principalele modificări s-au referit la schimbarea datei de încheiere a Proiectului de la 31 ianuarie 2020 la 30 iulie 2021, modificarea a trei indicatori de rezultate intermediare, a doi indicatori legați de debursare și a unui indicator ODP.

Astfel, prima prelungire și restructurare a acestui Proiect a fost aprobată în anul 2019. Modificarea nr. 1 la Acordurile de împrumut și de finanțare a fost semnată la 30 ianuarie 2020 și aprobată la 21 mai 2020. Restructurarea Proiectului a fost necesară din cauza următoarelor motive:

- reorganizarea îndelungată a guvernului și remanierele în ministerele și agențiile-cheie, care au afectat ritmul de implementare a activităților tuturor componentelor proiectului.
- ajustări ale acordurilor de implementare și ale cadrului de rezultate (inclusiv indicatorii legați de debursare) din cauza restructurării guvernului (pentru indicatorii de performanță ILD), precum și a reorganizării interne a Agenției de Investiții¹⁶ (MIEPO);
- debursarea mai lentă decât se preconiza a liniei de credit din cauza participării limitate a băncilor comerciale și a întârzierilor în stabilirea unei rate a dobânzii competitive pe piață;
- prelungirea necesară a proiectului pentru a asigura implementarea corespunzătoare a activităților rămase și pentru a atinge ODP; și
- un beneficiu suplimentar al prelungirii duratei de implementare a proiectului a fost acela de a avea mai mult timp pentru a măsura avantajele beneficiarilor de granturi cu cofinanțare comparativ cu grupul de control.

Factorii suplimentari care au afectat implementarea au fost: (i) trei campanii electorale și două remanieri guvernamentale pe parcursul perioadei de implementare a proiectului; (ii) pandemia de COVID-19 și consecințele acesteia; (iii) întârzieri în implementarea asistenței tehnice acordate Consiliului Concurenței; și (iv) debursări lente în cadrul subcomponentei MGF.

DURABILITATEA

1. Noua metodologie AIR, elaborată cu asistență din partea Proiectului, și activitățile ulterioare de consolidare a capacităților în cadrul ministerelor de resort în ceea ce privește aplicarea acestei metodologii în procesul de analiză a impactului de reglementare al noilor acte legislative asigură durabilitatea procesului respectiv și alinierea la cele mai bune practici din lume. Noua metodologie AIR a fost aprobată prin HG nr. 23/2019, în vigoare din octombrie 2019.
2. Platforma electronică a Ghișeului Unic de solicitare a actelor permissive a devenit funcțională în anul 2018, cu 131 din 150 de acte permissive configurate în sistem și 78 de procese complet digitalizate, cu peste 110.000 de cereri de acte permissive primite de la întreprinderi prin intermediul sistemului. Cadrul legal, care reglementează acest domeniu, a fost adoptat și promulgat în 2016 (HG nr. 753/2016) și ajustat ulterior în 2018 (HG nr. 550/2018 și HG nr. 551/2018). De asemenea, guvernul a introdus o cerință legală esențială în Legea nr. 160/2011, conform căreia fiecare act permisiv trebuie să aibă un număr unic generat de GU, cu un cod QR care va face legătura la versiunea electronică a actului permisiv, obligând astfel agențiile să utilizeze platforma. În plus, sistemul este integrat cu serviciile electronice ale guvernului prin intermediul platformei M-Connect. Activitățile de întreținere și gestionarea sunt corespunzător bugetate și asumate de Agenția de guvernare electronică, asigurând sustenabilitatea pe termen lung.

¹⁵ Scrisorile Ministerului Finanțelor din 5 octombrie 2018 și 8 decembrie 2018.

¹⁶ Guvernul, prin HG nr. 322 din 17 aprilie 2018, a format Agenția de Investiții prin comasarea MIEPO și a Agenției de turism.

3. Pentru a avea un rol mai eficace în facilitarea creșterii exporturilor IMM-urilor, ODIMM s-a transformat dintr-o agenție axată pe start-up-uri în una de susținere a IMM-urilor orientate spre export. Noile programe privind competitivitatea IMM-urilor și pregătirea pentru export, internaționalizarea, tranziția verde, precum și Fondul de garantare a creditelor, sunt câteva dintre inițiativele și programele din ultimii ani, aprobate și bugetate de guvernul Republicii Moldova, precum și unele regulamente interne ale agenției.
4. Totodată, pentru a asigura implementarea programelor de susținere a exportatorilor, a fost esențial să se facă modificări ale organigramei ODIMM și să se înființeze o direcție care să se ocupe anume de exportatori și de pregătirea pentru export a IMM-urilor. O astfel de direcție a fost creată pe baza unei decizii, în acest sens, a Consiliului de supraveghere al ODIMM din februarie 2021. Actualmente, direcția are tot personalul necesar și își desfășoară activitatea, acesta a beneficiat consultanță din partea proiectului – pentru consolidarea capacităților. Aceste activități vor asigura sustenabilitatea organizației pe termen mediu și lung.
5. Proiectul a fost conceput așa încât să aducă avantaje și agențiilor statului, datorită implementării unui sistem de monitorizare a performanței acestora (introducerea indicatorilor de monitorizare a performanței, ceea ce permite agențiilor statului cu atribuții de control să demonstreze progresul realizat). Au fost introduși indicatori pentru monitorizarea performanței agențiilor statului cu funcții de reglementare în domeniul controalelor pentru a măsura, astfel, și progresul. Astfel, PAC II a sprijinit aplicarea HG nr. 355/2020, care stabilește indicatori-cheie de performanță pentru instituțiile cu atribuții de control, precum și planificarea anuală a controalelor folosind platforma Registrului de stat al controalelor, dezvoltată de IFC și modernizată și întreținută de proiect.

PERFORMANȚA BĂNCII MONDIALE

Rezultatele obținute în timpul implementării proiectului sunt vizibile și pot fi considerate bune. Ministerul Economiei este satisfăcut de implicarea BM pe parcursul etapelor de pregătire, implementare și supraveghere a implementării proiectului.

Calitatea supravegherii de către echipa BM a fost bună. Atât Șeful echipei de lucru a proiectului, cât și echipa sa, au dat dovadă de o implicare de nivel înalt, precum și de flexibilitate pentru rezolvarea tuturor problemelor rapid și corect. Misiunile de supraveghere s-au desfășurat de cel puțin trei ori pe an. În activitatea echipei BM s-a pus un mare accent pe continuitate, fiecare membru posedând competențele necesare pentru un set adecvat de competențe al echipei și a fost susținută corespunzător de personalul din oficiul local. Echipa Băncii a manifestat interes și a reacționat la solicitările guvernului de a face modificări, atunci când a fost necesar, pe parcursul implementării proiectului, și a dat dovadă de flexibilitate și înțelegere în privința utilizării resurselor proiectului. Atunci când a fost necesar, echipa Băncii și-a ajutat omologii să modifice acordurile de finanțare în vedere unor prelungiri, s-a ocupat de aspectele de conversie a fondurilor BIRD și s-a implicat și în alte intervenții pentru a asigura obținerea de rezultate, în materie de dezvoltare, și pentru a se adapta la schimbările din mediul extern, precum și la dinamica necesităților țării. În ceea ce privește cerințele fiduciare, performanțele au fost bune, activitățile de gestionare financiară, de achiziții publice și de mediu, din cadrul proiectului, fiind implementate eficient, fără probleme majore. Atingerea scopurilor și obiectivelor proiectului s-a datorat bunei cooperări dintre Ministerul Economiei, agențiile statului, Banca Mondială, precum și eforturilor echipei de proiect și asistenței din partea UIP.

CONCLUZII ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE

- Concepția și structura proiectului au fost bine pregătite din punct de vedere al corelației cu necesitățile țării în domeniile spre care s-a orientat proiectul. Merită de menționat faptul că guvernul și instituțiile sale au contribuit esențial la atingerea obiectivelor proiectului.
- Un aport important la implementarea cu succes a proiectului a fost oferit prin intermediul asistenței tehnice și expertizei consultanților internaționali, printre altele, a celor implicați în activitățile legate de reforma regulatorie și noua metodologie de analiză a impactului, precum și de consolidarea capacității instituționale a direcției de

internaționalizare a ODIMM, evaluarea sectorului turistic etc.

- Toate țintele obiectivelor de dezvoltare ale proiectului au fost atinse. Multe dintre țintele indicatorilor de rezultate intermediare au fost depășite substanțial, dar două dintre țintele indicatorilor de rezultate intermediare nu au fost realizate pe deplin. Echipa consideră că acești doi indicatori nu au avut un impact negativ asupra proiectului. Proiectul a inclus unele elemente inovatoare și obiective ambițioase, iar ME și UIP, împreună cu diverși beneficiari și parteneri ai proiectului, l-au gestionat și implementat bine.
- Componenta reformei regulatorii din cadrul proiectului a fost foarte utilă nu doar pentru că a oferit finanțare pentru angajarea consultanților pentru secretariatul AIR, precum și pentru elaborarea și adoptarea noii metodologii AIR, ci mai ales pentru că finanțarea din partea Băncii Mondiale a permis altor entități ale statului să considere consultanții AIR experți imparțiali. Cancelaria de Stat va explora în continuare modalitățile prin care se poate asigura obiectivitatea secretariatului, astfel încât acesta să fie sustenabil pe termen lung.
- O provocare pe parcursul implementării proiectului a fost determinată de sarcinile de dezvoltare a softului și a sistemului informațional, acesta fiind un subiect sensibil din punct de vedere al valorii/prețului contractelor plătite vs. limita psihologică a prețului perceput și acceptat de beneficiari și instituțiile statului pentru astfel de produse cum sunt softurile/sistemele informaționale. Pe măsură ce cererea de proiecte de digitalizare crește, mai ales în ultimii 4-5 ani, a crescut și costul acestor servicii, care de multe ori nu poate fi asimilat de către instituțiile beneficiare. Astfel, toate proiectele de dezvoltare a sistemelor informaționale, la diferite etape de implementare a proiectului, au fost puse sub semnul întrebării din punct de vedere al sumei a fi achitate. Printre acestea se numără: ghișeul unic pentru actele permise, sistemul pentru mecanismului de garantare a creditelor, sistemului informațional „Registrul ajutoarelor de stat al Republicii Moldova” (SIRASM), Registrul de stat al controalelor, subsistemul de automatizare a proceselor de eliberare a actelor permise emise de APL etc.
- Pentru reforme atât de complexe cum sunt cele ce vizează acte permise și GU, unde sunt implicate numeroase părți interesate și procese, este esențial să se implice atât sectorul public, cât și cel privat, dar și să se obțină din timp acordul acestora. Pentru ca atât părțile interesate din sectorul public, cât și cele din sectorul privat, să accepte pe deplin schimbarea, acestea trebuie să fie implicate încă „până a începe”. După cum s-a demonstrat în numeroase reforme la nivel mondial, este esențial nu numai dialogul public-privat, ci și să se stimuleze discursul în cadrul fiecărui sector pentru a găsi soluții care să poată fi efectiv adoptate și implementate.
- De asemenea, o atenție specială și mai multe eforturi ar trebui dedicate etapei de pregătire a proiectelor de software, și anume, sunt importante evaluarea aprofundată și exactă a fluxurilor operaționale din cadrul organizației, reconfigurarea – pentru a evita digitalizarea proceselor inutile și instituționalizarea birocrăției. Elaborarea unui caiet de sarcini exhaustiv pentru a reduce probabilitatea unei potențiale creșteri a bugetului în timpul implementării și solicitările de modificare din partea dezvoltatorilor reprezintă, de asemenea, un aspect a nu fi trecut cu vederea. Se recomandă ca Banca, în colaborare cu omologii, să continue să investească timp în planificarea activităților complexe ale proiectului (cum ar fi dezvoltarea de software, sisteme și platforme informatice, alte echipamente specifice), implicând experți tehnici relevanți și prevăzând un interval de timp adecvat, pentru a evita întârzierile înregistrate în cadrul acestui proiect.
- În cazul contractelor de programe software, agențiile beneficiare nu au întreprins la timp toate măsurile necesare pentru pilotarea sistemului, ceea ce a întârziat lansarea și utilizarea pe scară largă a platformelor dezvoltate cu resursele proiectului. Având în vedere alocarea unor resurse importante pentru dezvoltarea sistemelor informaționale, se dorește ca agențiile beneficiare să-și facă corect propriile pregătiri pentru a asigura existența cadrului normativ necesar funcționării sistemului, să participe activ la testare, pilotare și lansare.
- Situația în ceea ce privește MGF și linia de credit indică faptul că ambele componente au avut succes. Componentele au fost implementate într-o manieră destul de ușoară și au influențat favorabil activitățile întreprinderilor beneficiare. În raportul de evaluare a impactului s-au prezentat calcule conform cărora exporturi de 41 mil. USD în perioada 2016-2021 se datorează MGF și că exporturi de 184 mil. USD se datorează liniei de credit.

- Marjele de îmbunătățire a concepției liniei de credit sunt destul de limitate. Întrucât „poziționarea sa competitivă” față de alte linii de credit se datorează, esențialmente, costului, scadenței și scutirilor fiscale (scutire de TVA și alte impozite), orice modificare care ar putea duce la o creștere a costurilor de finanțare și/sau a scadenței este de natură să știrbească din atractivitatea inițiativei din punctul de vedere a băncilor și, prin urmare, să aibă un impact negativ asupra absorbției. În mod similar, se pare că există un spațiu de manevră limitat pentru simplificarea aspectelor procedurale, deoarece normele de achiziții publice ale proiectelor finanțate de Banca Mondială sunt intrinsec diferite de cele aplicabile liniilor de credit finanțate de instituții precum IFC sau BERD, care pot interacționa direct cu băncile private. Un domeniu ce-ar putea fi îmbunătățit este cel al criteriilor de eligibilitate pentru potențialii împrumutați, care ar putea pune un accent relativ mai mare pe acordarea de împrumuturi IMM-urilor și/sau întreprinderilor locale, în vederea expansiunii aditionalității intervenției.
- Procesul de solicitare a unui grant cu cofinanțare a fost simplu, ceea ce a și fost, în general, foarte apreciat de beneficiari, alături de sprijinul continuu din partea echipei MGF, peste 95% dintre firme oferind un feedback pozitiv. În același timp, beneficiarii consideră oportună extinderea listei de activități eligibile pentru cofinanțare, cum ar fi (i) accesul pe piață și participarea în rețele internaționale; (ii) creșterea ponderii echipamentelor finanțate din valoarea grantului; (iii) servicii de consiliere privind eficiența energetică, precum și creșterea plafonului valorii grantului.
- Pentru a asigura o rezervă solidă de potențiali beneficiari, este esențială o amplă campanie de comunicare care să încurajeze participarea.
- Prin implementarea MGF s-a demonstrat că o strategie de monitorizare și evaluare bine definită, cu o metodologie clară de M&E și cu segmente distincte de beneficiari monitorizați, pot facilita multiplicarea rezultatelor.
- Trebuie avute în vedere contactul permanent cu beneficiarii proiectului și alinierea la preferințele și așteptările acestora prin intermediul unei monitorizări permanente și al unei ajustări a normelor pe parcursul implementării proiectului.
- Beneficiarii apreciază în mod deosebit rolul și contribuția UIP în atingerea obiectivelor proiectului, precum și administrarea eficientă a fondurilor proiectului.
- Multe dintre activitățile inițiate în cadrul PAC II, în special cele ce se referă la digitalizarea serviciilor G2B, consolidarea reformei controalelor, instrumentele de sprijin financiar pentru întreprinderile private orientate spre export și crearea de legături între investitorii străini și companiile locale, rămân relevante în contextul strategiilor guvernamentale actuale axate pe susținerea și dezvoltarea sectorului economic din Moldova, în special ținând cont de impactul negativ al crizei pandemice de COVID-19 și al actualei crizei de război din regiune. Prin urmare, acestea, împreună cu alte intervenții necesare, se numără printre prioritățile identificate de guvern pentru noul program de finanțare al Băncii Mondiale, care este în curs de pregătire.